

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.121

Львівського національного
університету імені Івана Франка

79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Сеника Тараса Богдановича «Відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні» (Львів, 2023. 260 с.), подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Оцінка актуальності теми дослідження. Результат кримінального провадження, що відповідає його завданням, викладеним у ст. 2 КПК України, залежить не лише від виконання і дотримання судом та учасниками судового провадження приписів кримінального процесуального закону, але й від організації судового процесу, яка має забезпечувати оперативне здійснення правосуддя.

У гарантуванні ухвалення законних, обґрунтованих і справедливих судових рішень, проведенні судових засідань у розумні строки визначальну роль відіграють загальні положення судового розгляду, до яких належить відкладення судового розгляду кримінального провадження. Чинний КПК України унормовує відкладення судового розгляду, проте у процесі правозастосування виявлено низку недоліків у регламентації цього загального положення, що потребують належного наукового аналізу та розробки дієвих механізмів усунення. Ґрунтовні праці дисертаційного чи монографічного рівня, присвячені проблематиці відкладення судового розгляду дотепер відсутні. З низки питань вказаної спрямованості немає одностайності серед дослідників та єдності в судовій практиці. Саме ці обставини в сукупності визначили актуальність окресленої проблематики. Тому обґрунтованість вибору теми дослідження Т.Б. Сеника не викликає сумнівів, а здійснений ним науковий пошук є вчасним

та необхідним на сучасному етапі розвитку українського кримінального процесуального права.

Дисертація виконана відповідно до наукової теми кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми забезпечення ефективності норм кримінального процесуального права та практики їх застосування з урахуванням новітніх змін» (номер державної реєстрації 0121U110820). Тему дослідження схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1004 від 12 грудня 2017 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій полягає у тому, що в дисертації, ґрунтуючись на опрацюванні наукових розвідок у галузі кримінального процесу, теорії права, філософії, аналізу норм українського та зарубіжного кримінального процесуального права, вивчення судової практики, анкетування практичних працівників, поглиблені наукові знання щодо відкладення судового розгляду кримінального провадження, сформульовані доктринальні ідеї та практичні рекомендації щодо удосконалення регламентації цього загального положення судового розгляду. Напрацьовані автором висновки і пропозиції є важливими у концептуальному значенні та новими для правничої науки, принциповими для успішного правозастосування.

Достовірність наукових положень дисертації зумовлена використанням автором як методологічної основи дослідження діалектичного підходу, низки загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Обрані методи дослідження застосовувалися в їх діалектичному взаємозв'язку та взаємозалежності, що забезпечило об'єктивність отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів забезпечила й належна теоретична основа дисертації, а також достатня емпірична база дослідження, що охоплює 200 матеріалів кримінальних проваджень, рішення Касаційного кримінального суду Верховного Суду, листи Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ та правоположення, викладені у постановах його Пленуму, а також результати анкетування, у межах якого опитано 10 суддів місцевих судів,

10 суддів апеляційних судів, 30 прокурорів місцевих прокуратур та 50 адвокатів. У процесі дослідження опрацьовано достатню кількість наукових, нормативних та емпіричних джерел. Дослідженню проблемних питань притаманний авторський підхід, наведення переконливих аргументів під час обґрунтування власної позиції. Слід відзначити хороший літературний стиль, легкість подання і сприйняття матеріалу, ілюстрування теоретичних положень прикладами з практики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що ця праця є першим в українській науці кримінального процесу теоретичним і прикладним дослідженням відкладення судового розгляду кримінального провадження, в якому з'ясовані наукові та практичні питання цього кримінального процесуального інституту, сформульовано низку науково-обґрунтованих положень, висновків і пропозицій, які мають суттєве значення для правничої науки та правозастосовної діяльності.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора у напрацювання зазначеної проблематики, є такі положення та висновки.

Уперше:

- сформульовано ознаки поняття «відкладення судового розгляду», а саме:
  - 1) перенесення судового розгляду на визначені у майбутньому час (на конкретний строк, після закінчення якого судовий розгляд неодмінно має бути продовжено у чітко визначені день, годину, місце);
  - 2) необхідність забезпечення належних процесуальних умов для проведення подальшого розгляду кримінального провадження;
  - 3) відкладення розгляду в кримінальному провадженні здійснюється з ініціативи суду чи за клопотанням учасників кримінального провадження;
  - 4) обов'язковість вжиття заходів щодо усунення обставин, які зумовили необхідність відкладення судового розгляду в кримінальному провадженні;
  - 5) вжиття таких заходів здійснюється лише з метою продовження та закінчення судового розгляду;

- обґрунтовано поділ підстав для відкладення судового розгляду в кримінальному провадженні на кілька груп: 1) ненавмисні; 2) навмисні; 3) поважні; 4) не поважні; 5) інші перешкоди;
- аргументовано, що порядок відкладення судового розгляду кримінального провадження складається з декількох етапів: 1) встановлення юридичних фактів, які спричиняють відкладення судового розгляду; 2) вибір кримінальної процесуальної норми, що підлягає застосуванню; 3) заслуховування думок сторін кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, з цього питання; 4) ухвалення рішення про відкладення судового розгляду;
- здійснено класифікацію юридичних фактів, що спричиняють відкладення судового розгляду кримінального провадження за такими критеріями, як наслідки, які породжують юридичні факти, характер цих наслідків, вольовий критерій, спрямованість;
- запропоновано відобразити у ч. 3 ст. 321 КПК України, положення про те, що при відкладенні судового розгляду у зв'язку з неявкою чи вибуттям судді, судовий розгляд повинен відбутися не пізніше наступного дня з моменту винесення ухвали про відкладення судового розгляду;
- запропоновано доповнити п. 4 ч. 2 ст. 322 КПК України ще однією підставою для відкладення судового розгляду: «необхідність підготовки потерпілого для підтримання обвинувачення в суді, якщо прокурор змінив обвинувачення в бік, що покращує становище обвинуваченого, а потерпілий виявив бажання підтримувати обвинувачення у попередньому обсязі»;

Удосконалено:

- правові позиції щодо розмежування інститутів «перерви в судовому засіданні», «зупинення судового провадження» та «відкладення судового розгляду кримінального провадження»;

- наукові уявлення щодо поняття відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні, як перенесення розгляду на певний, конкретно визначений момент у майбутньому, пов'язане з неможливістю розгляду справи в даному судовому засіданні;
- аргументацію необхідності застосування заходів кримінального процесуального примусу, зокрема штрафних санкцій й до інших учасників судового провадження (перекладач, спеціаліст, експерт), у випадку зловживання ними процесуальними правами.

Дістали подальший розвиток:

- пропозиції щодо необхідності проведення судового розгляду в режимі відеоконференції у зв'язку надзвичайними обставинами (військовими діями, пандемією тощо);
- пропозиції щодо розширення системи підстав для відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні;
- твердження про необхідність закріплення додаткових засобів реагування на факти зловживання процесуальними правами та повноваженнями учасниками кримінального провадження, що спричиняють відкладення судового розгляду.

У дисертації ґрунтовно розкрито зміст зазначених вище положень.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки дослідження викладені у достатній кількості наукових публікацій. Це одинадцять наукових статей (з них п'ять у фахових виданнях України, одна у нефарховому виданні України, п'ять у наукових виданнях інших держав) та 15 тезах доповідей на конференціях.

Апробація результатів дисертації відбулася належним чином, адже основні положення дисертації були оприлюднені та доповідалися на міжнародних науково-практичних конференціях.

Значення праці для науки і практики полягає в тому, що пропозиції здобувача використовуються та мають перспективу подальшого впровадження при вирішенні практичних завдань у нормотворчій діяльності – для

удосконалення КПК України, практичній діяльності суду та учасників судового провадження, освітньому процесі та науковій сфері. Вказана інформація підтверджується актами впровадження, поданих у додатках до дисертації.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Заслуговує схвалення структура дисертації, в якій у логічній послідовності від загального до окремого, у межах трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків, досліджуються визначені у завданнях питання.

Перший розділ дисертації присвячено розкриттю суті відкладенню судового розгляду кримінального провадження.

У підрозділі 1.1. *«Поняття та ознаки відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні»* висвітлено позиції правників щодо розуміння відкладення судового розгляду кримінального провадження. Виокремлення ознак відкладення судового розгляду кримінального провадження дало можливість дисертанту запропонувати авторське визначення цього загального положення судового розгляду. Поза увагою Т.Б. Сеника не залишилося і розмежування відкладення судового розгляду із суміжними категоріями – зупиненням судового провадження та перервою в судовому засіданні.

У підрозділі 1.2. *«Генезис інституту відкладення судового розгляду у кримінальному процесуальному праві України»* аргументовано, що виникнення та розвиток в українському кримінальному судочинстві відкладення судового розгляду має тривалу історію та охоплює такі етапи: 1) зародження відкладення судового розгляду кримінального провадження у Руській Правді; 2) розвиток інституту відкладення судового розгляду у Литовських статутах та у період Української козацько-гетьманської держави; 3) регламентація відкладення судового розгляду у кримінальному судочинстві впродовж перебування українських земель під владою Російської, Австро-Угорської імперій; 4) особливості відкладення судового розгляду в період Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, Польської держави; 5) регулювання відкладення судового розгляду у кримінальному процесі УСРР, УРСР; 6) унормування відкладення судового розгляду у кримінальному судочинстві в період дії КПК України 2012 року.

Автор докладно висвітлив правове регулювання відкладення судового розгляду кримінального провадження у кожному з виокремлених періодів.

У *другому розділі* дисертації проаналізовані підстави для відкладення судового розгляду кримінального провадження.

У *підрозділі 2.1. «Поняття та ознаки підстав для відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні»* сформульовані ознаки підстав для відкладення судового розгляду кримінального провадження та запропоновано їх авторську дефініцію, що дало змогу здобувачу перейти до розкриття проблематики системи і класифікації підстав для відкладення судового розгляду кримінального провадження.

У *підрозділі 2.2. «Система та класифікація підстав відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні»* виокремлено чотири групи підстав для відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні: у зв'язку із неявкою чи вибуттям учасників кримінального провадження; для реалізації прав учасників кримінального провадження; з метою забезпечення процесу доказування в кримінальному провадженні; у зв'язку із застосуванням заходів процесуального примусу до учасників кримінального провадження.

Рецензентка поділяє позицію здобувача, що КПК України не містить вичерпного переліку підстав для відкладення судового розгляду.

Т.Б. Сенік дійшов обґрунтованого висновку, що судовій практиці відомі чимало підстав для відкладення судового розгляду у кримінальному провадженні: від чітко визначених процесуальним законом (неприбуття на виклик суду; необхідність подання додаткових доказів; ознайомлення з матеріалами кримінального провадження; необхідність підготуватися до судових дебатів тощо) до «форс-мажорних» (погане самопочуття учасника судового провадження в залі суду; вимкнення електроенергії; крадіжка важливих документів; блокування зали судового засідання та ін.).

У *підрозділі 2.3. «Відкладення судового розгляду у зв'язку з неприбуттям чи вибуттям суб'єктів кримінального провадження»* дисертант слушно зазначає, що не кожне відкладення судового розгляду обумовлене об'єктивними обставинами. Нерідко воно є наслідком зловживання особою своїми

процесуальними правами, а, відтак, неповаги до суду та інших учасників судового провадження.

У підрозділі 2.4. «Відкладення судового розгляду для забезпечення реалізації прав учасників судового провадження» на основі вивчення судової практики, автор дійшов висновку про значну кількість випадків зловживання процесуальними правами щодо подачі клопотань для затягування судового розгляду, що спричиняє його відкладення.

У підрозділі 2.5. «Відкладення судового розгляду з метою забезпечення процесу доказування у кримінальному провадженні» Т.Б. Сенік зокрема піддав критичному аналізу судову практику відкладення судового розгляду у зв'язку з даванням доручення органу досудового розслідування провести певні процесуальні дії.

У підрозділі 2.6. «Відкладення судового розгляду у зв'язку із застосуванням заходів процесуального примусу до учасників судового провадження» дисертант аргументовано стверджує, що у разі відкладення судового розгляду через неявку учасників кримінального провадження, суду необхідно вирішити питання про накладення на них грошового стягнення, та (або) здійснення приводу.

Третій розділ присвячено науково-практичній розвідці порядку відкладення судового розгляду кримінального провадження.

Рецензентка погоджується з позицією здобувача, що порядок відкладення судового розгляду в кримінальному провадженні складається з таких етапів: 1) встановлення юридичних фактів, які спричиняють відкладення судового розгляду; 2) вибір кримінальної процесуальної норми, що підлягає застосуванню; 3) заслуховування думок сторін кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, з цього питання; 4) ухвалення рішення про відкладення судового розгляду.

Також Т.Б. Сенік справедливо підкреслює, що відкладення може бути здійснено на будь-якому етапі судового розгляду кримінального провадження до видалення суду в нарадчу кімнату для ухвалення підсумкового рішення.

На завершення, у дисертації сформульовані узагальнені висновки, які є логічним підсумком проведеного дослідження.

Інформативними є подані додатки до дисертації, які містять статистичну інформацію, узагальнені дані проведеного анкетування респондентів, пропозиції щодо внесення змін до кримінального процесуального законодавства України, відомості про акти впровадження.

Рецензована робота є **завершеною**. Її вивчення дає можливість зробити висновок про належний рівень проведеного дослідження, за результатами якого сформовані теоретичні положення, пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального права України у частині відкладення судового розгляду кримінального провадження, практичні рекомендації у цій царині. **Оформлення** дисертації відповідає встановленим вимогам.

Оцінка відсутності (наявності) порушення академічної доброчесності. У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації офіційною рецензенткою не виявлено.

Водночас, вивчення змісту дисертації дало можливість виявити деякі положення, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту. Зокрема:

1. Досліджуючи суть відкладення судового розгляду кримінального провадження, дисертант пов'язує його значення, головним чином, із необхідністю дотримання засади розумності строків. Водночас у центральній стадії кримінального провадження його засади одержують прояв зокрема через загальні положення судового розгляду. Одним з елементів їх системи є безперервність судового розгляду. Звідси постає питання про співвідношення відкладення судового розгляду із безперервністю судового розгляду, відповідь на яке необхідно дати автору.
2. Здобувач пропонує доповнити ч. 3 ст. 322 КПК України приписом про те, що строк відкладення судового розгляду не повинен перевищувати десяти днів з моменту винесення ухвали про відкладення судового розгляду. Автору належить пояснити, чим він керувався, пропонуючи, як універсальний, саме 10-денний, а не інший строк? Чи цього строку достатньо для усунення тимчасових перешкод, що з'являються під час

судового розгляду?

3. Дискусійною є пропозиція дисертанта закріпити у ч. 5 ст. 323 КПК України, положення такого змісту: «Особа, яка обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, санкція статті якого не пов'язана з позбавленням волі, має право подати клопотання про проведення судового розгляду за її відсутності». По суті, автор пропонує запровадити ще одну підставу для судового розгляду кримінального провадження за відсутності обвинуваченого. Однак, чим зумовлена така пропозиція? Який результат очікує здобувач від її ймовірного втілення у життя? Чи не порушуватиме вона засаду забезпечення права на захист, адже він не запропонував закріпити обов'язкову участь захисника за описаної ситуації?
4. Здобувачеві належить пояснити, як кореспондує із засадою змагальності його пропозиція внести зміни у друге речення ч. 1 ст. 327 КПК України: «Суд має право постановити ухвалу про привід свідка та/або ухвалу про накладення грошового стягнення на перекладача, спеціаліста, експерта та свідка у випадку та в порядку, передбачених главами 11 та 12 цього Кодексу»?

Утім вищеперераховані дискусійні положення підкреслюють актуальність дослідженої проблематики та не впливають на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

Висновок. Дисертація Сеника Тараса Богдановича «Відкладення судового огляду у кримінальному провадженні», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», виконана на високому теоретичному рівні, матеріал у ній викладено в логічній послідовності, усі висновки отримали необхідну і достатню аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом робота є самостійною, завершеною науковою працею, яка пройшла належну апробацію, а її оформлення узгоджується зі встановленими вимогами. Дисертація відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**доцент кафедри кримінального
процесу і криміналістики
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент**

Альона ВОЙНАРОВИЧ